

CSANTAVÉR HARCA A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚT MEGELŐZŐ ÉVEKBE

MEGALAKUL A JUGOSZLÁV FÖLDMUNKÁSOK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGÉNEK CSANTAVÉRI SZERVEZETE

A falu munkásosztályának osztályharca 1935 végén és 1936 elején új szakszába érkezett.

Az illegálisan működő Jugoszláv Kommunista Párt helyi bizottságának irányításával arra törekedtek, hogy Jugoszlávia Egyesült Munkásszakszervezeti Szövetsége (URSSJ) keretében megalakítsák a Jugoszláv Földmunkások Országos Szövetségének csantavéri szervezetét.

1935 őszén Szabadkán megtartott tartományi szakszervezeti értekezlet döntő hatással volt a további szervezett politikai és szakszervezeti tevékenységre. Blinka Ferenc, a helyi pártbizottság titkára felvette a kapcsolatot Kizur Istvánnal Szabadkán és a környékbeli haladó erőkkel. A kapcsolatok megteremtése után az előkészítő bizottságba Barsi Mihály, Somoskövi Antal, Oravecz Ferenc, Mihály Dezső, Gruács Gyula, Jozsán Illés, Varga Sándor, Blinka Ferenc és Blinka Péter kerültek be. A széleskörű aktivitást a szervezetlen földmunkások körében végül is siker koronázta.¹

1936. január 19-én a Patócs-féle vendéglőben a haladó földmunkás-ság megtartotta alakuló közgyűlését. Đura Hadnađev, a Jugoszláv Földmunkások Országos Szövetségének (Zemaljski savez poljoprivrednih radnika Jugoslavije) titkára magyar és szerbhorvát nyelven felhívta a jelenlevők figyelmét a szervezkedés szükségességére és a falusi proletariátus súlyos életkörülményeire. A zsúfolásig megtelt teremben üdvözltek és támogatták a felszólaló szavait.²

Határozatként hét tagból álló ideiglenes vezetőséget választottak. A vezetőségbe Visnyovszki Kálmán (elnök), Curnovity Antal (alelnök), Kovács János (pénztárnok), Mihály Dezső (titkár), Perc Ferenc és Wiszmegh István (tagok) kerültek be.³

A január 19-i alakuló közgyűlés után a földmunkásszövetség csantavéri szervezete öt éven át tevékenykedett. Első munkásotthona a Topolyai utcában a Szakács-féle házban (temetőcsőszház) volt, és nagy lendülettel megindult a tagság toborzása.

1936. március 8-án tartotta első, de nagy sikerű munkásgyűlését. Ötszáz—hatszáz napszámos és napszámosnő előtt Kovács János nyitotta meg a gyűlést és üdvözölte a megjelenteket. A megnyitó beszéd után Đura Hadnađev és Gubik Nándor szabadkai kiküldött emelkedtek szólásra. A hangulat felemelő volt és mindenki meg volt győződve arról, hogy a végsőig ki fognak tartani az osztályharc kemény küzdelmében.⁴

A felszólalások után beterveztették az új vezetőség összetételének névsorát. Visnyovszki Kálmán (elnök), Wiszmegh István (titkár), Kovács János (pénztárnok), Csényi Ferenc, Mihály Dezső, Vékony Antal és Somoskövi Antal tagok. A megjelentek teljes egészében bizalmat szavaznak az új vezetőségnek.⁵

Délután a szabadkai szakszervezet női szakosztályának küldöttje ismerteti a csantavéri napszámosnőkkel az elkövetkező feladatokat és társadalmi szerepüket. Nem tűrhetik tovább a kettős kizsákmányolást, a megalázást.⁶

A MEMORANDUM

A sikeres munkásgyűlés után a tagság száma állandóan felfelé ívelt és rövidesen 1200—1400-ra növekedett. A szakszervezeti kérdések mellett legtöbbször az éhezõ és nyomorgó földmunkások nehéz helyzete szerepelt napirenden.

Március 17-én már emlékirattal fordultak a községi elöljárósághoz. A memorandumban, amelyet Visnyovszki Kálmán (elnök) és Wiszmegh István (titkár) írtak alá, hangsúlyozzák, hogy nem koldussegélyt kérnek a községtõl, hanem dolgozni szeretnének becsületos munkabérért.

A továbbiakban kérik az elöljáróságot, hogy az 1928-ban és 1931-ben megjelent törvények szellemében alakítsanak új paritásos bizottságot.⁷

Munkalehetõséget követeltek, mert az 50—60 nap nyomorúságos keresete nem biztosíthatta egész évre a létfenntartást. Az éléskamrák már régen üresek és nem mindegy, hogy ismét éheznek és fáznak-e a napszámosok családjai.

A következõ statisztikai kimutatás is bizonyítja az év különbözõ hónapjaiban az elhelyezkedés lehetõségét a faluban:⁸

	Munkáslétszám	Ebbõl foglalkoztatott	Elhelyezésre vár
<i>Január</i>			
férfi	1900	200	1700
nõ	800	100	700
gyermek	350	20	330
Összesen ⁸	3050	320	2730
<i>Április</i>			
férfi	1900	860	1040
nõ	800	460	340
gyermek	350	312	38
Összesen	3050	1632	1418
<i>Június</i>			
férfi	1900	1900	—
nõ	800	800	—
gyermek	350	350	—
Összesen	3050	3050	—
<i>November</i>			
férfi	1900	850	1050
nõ	800	350	450
gyermek	350	150	200
Összesen	3050	1350	1700

A memorandum átadása után két nappal később 11.00 órakor 200 munkanélküli földmunkás tüntetőleg a községháza elé vonult és a legerélyesebben követelte a közmunkák azonnali megindítását a nyomasztó munkanélküliség enyhítésére.

Maksim Vrsajkov községi jegyző azonnal jelentést küld a topolyai járás főszolgabírójához: „A földmunkások szervezetének vezetőségében több gyanús személy van, akik a fő mozgatói az ilyen tüntetéseknek. A tüntetéseket többször is meg fogják ismételni és ezen keresztül olyan létkört akarnak teremteni a szegénység körében, hogy követelésük békés vagy erőszakos úton megiscsak megvalósul.

Szeretném tudni, hogy milyen törvényes lépésekhez folyamodhatok, hogyha a tüntetések megismétlődnek.”

A községi képviselő-testület április 4-én tűzte napirendre a memorandumot. A jegyző beszámol arról, hogy nemrégben megalakult a JFOSZ-nek csantavéri szervezete. A szegény földmunkások legnagyobb része tagja ennek a szervezetnek. Mivel többségük jelen pillanatban munkanélküli és nem rendelkezik anyagiakkal, a községhez fordultak, hogy kereseti lehetőséghez és segélyhez jussanak. Ezáltal a község biztosítaná ideiglenesen a legszükségesebb előfeltételeket a szegénység élelmezésére és ellátására.

Kéri a képviselő-testületet, hogy közmunkát indítson a sürgős probléma orvoslása érdekében. Ezzel a lépésével a községi vezetőség bizonyítaná emberszerető törekvését és enyhíteni szeretne azokon, akik nyomorban élnek, de akarnak dolgozni.

Az akció érdekében egy bizottságot alakítanak és 50 000 dinárt hagynak jóvá a közmunka kivitelezésére.¹⁰

A képviselő-testületi határozat értelmében a közmunka ugyan megkezdődött, de csak április 6-tól 9-ig tartott és naponta 80 napszámos volt abban a szerencsés helyzetben, hogy pár dinárhoz jusson. A község az előirányzott és megszavazott 50 000 dinárból csak 4800 dinárt fizetett ki munkabér fejében. A 2970 nincstelen még ettől az alamizsnától is elesett. A főszolgabíró azonban 3514/1936. számú végzésével gyorsan felfüggesztette a község április 4-i határozatát azzal, hogy joga van fellebbezni. Az előjáróság reagálására azonban hiába vártak a munkanélküliek, ezért saját maguk fellebbezték meg a főszolgabíró döntését. Április 18-án ismét a községháza elé vonultak és a legerélyesebben az előjáróság közbenjárását követelték.¹¹

A KOLLEKTÍV SZERZŐDÉS

A szakszervezet többször is szóbelileg sürgette a paritásos bizottság azonnali kinevezését. Követelik a Népjóléti és Közegészségügyi Minisztérium 21.508/1931 végzésének tiszteletben tartását és nincsenek megelégedve a községi képviselő-testület 128/1933. számú határozatával megválasztott egyeztető bizottság tagjaival és ezért új döntést szorgalmaznak.

Az új paritásos bizottság 1936. május 7-én aláírta a kollektív szerződést a tanácssteremben a főszolgabíró jelenlétében. A gazdák részéről dr. Oszvár Vilmos és Göcző Imre, a szakszervezet részéről viszont Barsi Mihály (elnök) és Mihály Dezső (titkár) írták alá. A bizottság élén Fülöp Péter községi bíró állt.

A megállapodás pontjai

1. A munkaidő: Kukoricakapálás idején reggel 5 órától este 7 óráig. Aratás hajnali 3 órától este 8 óráig. Kukoricaszedés 4 órától este 8 óráig. A cséplés napi 14 óra munkaidőben lett megállapítva.

2. A munkások bérei a következők: A kukoricakapálásnál napi 20 dinár élelemmel. A kukorica teljes feldolgozása, értve alatta az első és második kapálást, szedést, szárvagást, s annak kúpba rakását stb., 25 dinár naponta és élelem, vagy természetben 11% és élelem (értve 100-ból 11 részesedést).

3. Az aratás: A bér csak természetben, és pedig 10%-a a termésnek (értve tizedén) minden körülmények közt biztosítva van. 100 kg holdanként, élelem, azzal a kikötéssel, hogy a termést be kell hordani a gazda által megjelölt helyre.

4. Csépléskor: Természetbeni díjazás azzal a kikötéssel, hogy az nem lehet kevesebb a lefolyó 3,5%-nál.

A munkaerő kérdése szabad belátására van engedve a gazdálkodónak (értve, hogy ő szabadon választja a munkaerőt).

A gazdák kötelezik magukat arra, hogy az összes mezei munkálatoknál egyórai munkaszünetet adnak ebéd alatt a munkásoknak.

A munkásokra eső részt, amit természetben kapnak, ők maguk költségén kötelesek elcsépelni, értve, hogy a munkásnak járó terményekből is kivesszik a géprészt.¹²

A KOMMUNISTÁK NEM HELYEZKEDHETEK EL

A paritásos bizottság megalakulása és a kollektív szerződés megkötése után a községi jegyző politikai helyzetjelentést küld Topolyára. Megállapítja, hogy politikai meggyőződése miatt senki sincs veszélyben személyileg és vagyoniilag. Ugyanakkor fojtogatja a községet egy másik probléma: a nagy munkanélküliség.

A munkások egy része elkezdett dolgozni, de igen sokan vannak még olyanok, akik nem helyezkedtek el. Ezek a munkások azonban kommunista beállítottságúak, és az ilyeneket a gazdák nem szívesen fogadják fel napszámba, főleg akkor, hogyha választhatnak jobbakat, öntudatosabbakat és nyugodtabbakat. A fentiek mindannyian tagjai a szakszervezetnek, vezető szerepet töltenek be, és fennáll az a veszély, hogy valamilyen komolytalanságra szánják el magukat. A rendőrség és a csendőrség szigorúan ellenőrzi és figyeli az ilyen személyek mozgását.¹³

A KÖRZETI SZAKSZERVEZETI ÜLÉSEN

A csantavériek szoros kapcsolatot teremtettek a környékbeli haladó földmunkás-szakszervezetekkel. Így például képviseltetik magukat a felső-bácskai földmunkások összejövetelén Topolyán, 1936. április 26-án.

A körzeti megbeszélésen szerepelt a földmunkások gazdasági helyzete, kollektív szerződések és a munkássajtó kérdése. A helybeliek mellett megjelentek a szabadkai, zentai, kanizsai, adai, péterrévei, becsei, moravicai, bajsai és a kishegyési küldöttek is. A csantavérieket Somoskövi Antal és Mihály Dezső képviselték.

Dura Hadnadev, a Földmunkás Szövetség titkára és Marko Potner, a Munkáskamara képviselője azonban tompítani szerették volna a vajdasági mezőgazdasági munkások helyzetével foglalkozó beszámolókat és hozzászólásokat. A jelenlevő küldöttek erre azonban élesen reagáltak, köztük a csantavériek is. Hangsúlyozták, hogy sürgősen juttassák el követeléseiket az illetékes hatóságokhoz, hogy azok tegyenek lépéseket Vajdaság mezőgazdasági munkásai helyzetének javítása érdekében.

Ez a körzeti értekezlet komoly elővetülete volt a későbbi eseményeknek. Mindenki előtt világos volt, hogy az 1936. esztendőben kemény összecsapások lesznek majd a nincstelenek és a gazdagok között.¹⁴

A JUNIUSI ARATOSZTRAJK

A május 7-én aláírt kollektív szerződés pontjainak betartása és tisztelete a gyakorlatban egészen más képet nyújtott. A gazdák nem tartották magukat ahhoz és igyekeztek azt úton útfélen kijátszani és megkerülni. Különösen kifejezésre jutott ez már az első nagy nyári mezőgazdasági munkák kezdetén.

A Gazdakör támogatásával a földmunkásokat arra akarták rákényszeríteni, hogy ne tizedéből, hanem csak tizenkettedéből arassanak.

A szakszervezet erre azonnal megmozdult. A munkásotthonban gyűlést hívtak össze, és a vezetőség ismertette az előállt helyzetet.

A végső határozat: sztrájk!

A sztrájkbizottságba Barsi Mihályt, Oravecz Ferencet, Blinka Pétert, Gruács Gyulát, Visnyóvszki Jánost, Vékony Antalt, Kovács Jánost, Csényi Ferencet, Virágh Balázst, Mihály Dezsőt és Somoskövi Antalt választották.

Elhatározták, hogy június 19-én este beszüntetik az aratást, és a következő napon reggel gyülekező a munkásotthonban.

Június 20-án az aratás leállt. Az élesre fent kaszák nem vágták a rendet. A határ csendjét egy-két kisparaszt munkája zavarta meg.

A nincstelenek áradata a kommunisták és a szakszervezeti vezetők irányításával reggel megindult a községháza felé. A falu központjában és a piactéren 2500—3000 ember. Barsi Mihályt, Vékony Antalt és Mihály Dezsőt, a szervezett munkások küldöttségét a községi előjáróság nem hajlandó fogadni.

Ez után az események után a falu vezetői telefonon azonnal értesítették a főszolgabírórt. Június 21-én éjjel egy század katona érkezett, s azt titokban a központi iskolában helyezték el. Hogyha kell, erőszakhoz folyamodnak.

A következő napon, június 22-én már a főszolgabíró is a helyszínen van és a tanácsteremben tárgyalóasztalhoz ül. Heves vitára kerül sor. Vékony Antal egyik pillanatban az öklével az asztalra csapott és a következőket mondta: „Meg kell adni a munkások követelését, nem valami lehetetlent követelünk!” A községi bíró erre Vékonyhoz fordult a következő szavakkal: „Ne verd, öcsém, az asztalt!”

A községháza folyosóján, az utcán és a piactéren morajlott a tömeg. Többször is benyitottak a tanácsterembe és erősen kérdezték: „Mi van már?” „Lesz már valami?”

Az egyezkedés után a piactéren Vékony Antal a küldöttség nevében ismertette az eredményt. Követelte, hogy mindenkinek kötelessége a megegyezés pontjait betartani a saját maga érdekében. Aki nem tartja be, azt kizárják a szakszervezetből.

Dél felé szétszéledtek a kerges kezű aratómunkások abban a reményben, hogy az idén nagyobb darab kenyérhez jutnak. A sztrájk felemás eredménnyel járt, mert a gazdák és a földmunkások nem tartották magukat az újabb megállapodáshoz és arattak 10-ből, 11-ből és 12-ből is. E miatt több aratómunkás panasszal fordult a községi előjárósághoz és a felsőbb fórumokhoz, de nem orvosolták.

A földmunkásokkal a falverők is szolidaritást vállaltak. Ők is abbahagyták a munkát és magasabb munkabért követeltek.

Az aratósztrájk a csantavéri munkásosztály legnagyobb és legszervezettebb megmozdulása volt 1936-ban. A hozzáállás azonban felszínre hozta a gyengeségeket is. A szervezetlen munkások egy része sztrájktrőrő lett és az éj leple alatt kiszöktek a határba. A sztrájk után egyesek kishitűek, megalkuvók lesznek, vagy kilépnek az osztályharcos szakszervezetből. Ez a negatív folyamat rámutatott arra, hogy a tagság osztályöntudatát tovább kell fokozni.¹⁵

KIJATSZOTTAK AZ EGYESÜLT ELLENZÉKET

Az 1936. december 6-i községi választások előtt és alatt élénk politikai tevékenységre került sor.

Október 25-én Újvidéken a kommunisták, a szocialisták és az Egyesült Ellenzék megegyeztek abban, hogy együttesen lépnek fel a Jugoszláv Radikális Közösség (JRZ) kormánypárti, népellenes, faszizmust tá-

mogató jelöltjeivel szemben. Leszögezték, hogy a munkásosztálynak egy-
ségesen kell fellépnie a demokratikus ellenzéki polgári csoportokkal,
és az Egyesült Ellenzék vajdasági szárnyát kell támogatnia.¹⁶

November 1-én Szabadkán, a Zöldfa vendéglőben 42 helybeli és 19
vidéki (Kanizsa 2, Zenta 1, Ada 1, Péterréve 1, Topolya 1, Bajsa 1, Mo-
ravica 3, Kishegyes 1, Feketics 1, Telescka 1, Csantavér 6) részvéte-
lével munkásgyűlésre került sor. Jakša Damjanov szabadkai ügyvéd, ha-
ladó polgári politikus ismertette az újvidéki megegyezés programját
és a választási hadjárat feladatait. A továbbiakban közölte, hogy ő irá-
nyítja a topolyai és a zentai járásban az akciókat. Csantavérről Mhály
Dezső, Gruács Gyula, Szabó Ferenc, Blinka Péter, Kovács János és
Virágh Balázs jelentek meg.

A városi rendőrség a topolyai járás szolgabíróségéhez küldött kör-
levelében megjegyzi, hogy ezen az összejövetelem megjelentek Kizur
István, Milorad Nešić, Győri Ferenc és Bognár János ismert szabadkai
kommunisták is, akik beépültek a szakszervezet munkájába és kommu-
nista eszméket terjesztenek. Fennáll az a veszély, hogy a csantavériek
is kommunisták. Damjanov és a megjelentek tevékenységét a rendőrség
külön figyelemmel kíséri és elkövet mindent, hogy megakadályozza az
esetleges illegális akciókat. A helyi elöljáróságtól öt napon belül, 1936.
december elején jelentést kér a főszolgabíró a fenti kommunista ak-
cióval kapcsolatban.¹⁷

Maksim Vrsajkov községi jegyző jelentésében megállapítja, hogy
a megnevezett személyek valóban kommunista beállítottságúak és a
helyi földmunkás-szakszervezet irányítását tartják a kezükben, és a szo-
ciális harc árnyékában forradalmi eszméket terjesztenek.

A községi bíró bizalmas emberein keresztül megtudta, hogy Blinka
Péter bátyja, Blinka Ferenc ismert kommunista irányításával minden
hétfőn Moszkvát hallgatják, az ablak alatti rejtekhelyen viszont marxista
könyvek és folyóiratok vannak. Ezekből a könyvekből a fiatalokat ta-
nítja esténként. Azt ajánlja, hogy rajtaütésszerű házkutatást tartsanak
nála.¹⁸

Októberben a választási előhadjárat fokozódik. Kisebb-nagyobb cso-
portok a vendéglőkben, az utcán és a házakban a jelölolisták össze-
állításáról tárgyalnak. A következő hónapban az összejövetelek sorozá-
tával találkozunk. A helybeli munkásság és a telepesfalvak lakossága
rendkívül nyugtalan.

A szavazók egységes ellenzéki listán való tömörítése dr. Milan
Bikar községi orvos, Vékony Antal, Blinka Ferenc és a nagyfényi Milu-
tin Morača egyetemi hallgató irányításával történik. Az utolsó nagy-
gyűlést november 26-án tartották, s ezen Kizur István és Jakša Damja-
nov is megjelent.

A faluban az utolsó pillanatban három jelölolistát állítottak össze.
A JRZ kormánypárt listáján Fülöp Péter gazdálkodó, községi bíró in-
dult. A politikailag semleges csoport jelöltje Tomik Imre kereskedő
lett. Az Egyesült Ellenzéket Pletikoszity Ferenc kisparszot képviselte.
Az Egyesült Ellenzék jelöltjét a bíróság azonban formai okok miatt
elvetette.¹⁹

Ez után az esemény után a csantavéri földmunkások és a haladó
ifjúság irányításával a telepesek fenyegetőztek. Ezért a jegyző külön
négy csendőrt kért a községi választások idejére²⁰ és attól tartott, hogy
a haladó erők makacsságból Tomik Imrere szavaznak. A kommunisták
irányításával december 6-án bojkottálták a községi választásokat,
ezért azok teljes kudarccal végződtek.²¹

MINDENÁRON AZ OSZTÁLYHARCOS SZAKSZERVEZET ELLEN

A községi választások után a szakszervezet ellen fokozódik a ha-
tósági terror. 1937. március 9-én Maksim Vrsajkov jegyző és Fülöp
Péter bíró aláírásával ismét javasolják a szolgabírósnak, hogy az

osztályharcos szakszervezetet fel kell oszlatni, mert tevékenysége nincs összhangban a törvényekkel és az előírásokkal és rejtett formában kommunista eszmét terjeszt a munkások között.

Állításukat azzal támasztják alá, hogy a munkásotthonban a vezérek éjnek idején tanfolyamokat tartanak a napszámásoknak és a fiataloknak a kommunizmusról. Gyűlöletet szítanak a tőkés társadalmi rendszer és az egyház ellen. Munkásdalárdájuk engedély nélkül kikísérte Kovács János elvtársukat a temetőbe és forradalmi dalokat énekeltek. Ezért a hatóság az esetleges következményekért nem felel.²²

A szolgabíróság március 28-án arra kéri az előljáróságot, hogy konkrét bizonyítékokat sorakoztasson fel, hogy üldözhesse és betiltassa a szakszervezet hivatalos működését.²³

Április 7-én újabb jelentést küldenek Topolyára. Világosan kimondják, hogy nem az egyes szakszervezeti vezetők bírósági üldözésére gondolnak, hanem a szervezet teljes feloszlatására. A becsületes polgárok is azt állítják, hogy nyílt kommunista tevékenységről van szó. Ezt azonban igen nehéz bizonyítani, mert senki sem mer a bíróságon tanúvallomást tenni.²⁴

A szakszervezet 1937. március 21-re tervezett vigalmi estjének műsora azonban világosan bizonyítja azt, hogy milyen irányban haladnak. A szolgabíróság sem engedélyezte a műsoros est megtartását. Hogyha betiltják a szakszervezetet, akkor sokkal könnyebb lesz a gyanús elemekkel elbánni és bíróság elé állítani.²⁵

A KOMMUNISTAK IRÁNYÍTÁSAVAL AZ ÖNTUDATOSABB FÖLDMUNKÁSOK KITARTANAK

Az 1936-os nagy aratásztrájk után és az állandó hatósági üldözés miatt a több mint 1200 tagot számláló osztályharcos szakszervezetben fokozatosan töresre kerül sor.

Ehhez azonban kétségtelenül hozzájárult a Jugoszláv Földmunkások Országos Szövetségében uralkodó helyzet is.²⁶ 1937 novemberében megtartott újdívidéki kongresszusán nyílt szakadás történt.²⁷ A haladó erőket kizárták a vezetőségből. Ettől kezdve a Földmunkások Szövetsége nem jelentett erősebb szakszervezetet, mert a megalkuvó, jobboldali vezetőség kerülte és tompította a földmunkások osztályharcos akcióit.

Rombolólag hatott az egységes csantavéri földmunkásmozgalomra a rendszer által támogatott Jugoszláv Munkásszakszervezet (JUGORAS) megalakulása is.

1938—39-ben Barsi Mihály és Gruács Gyula irányításával óriási küzdelem folyik a paritásos bizottság megalakításáért, munkájának törvényes folytonosságáért és a kollektív szerződés tiszteletben tartásáért. Erre az időszakra jellemző, hogy állandóan vádolják az előljáróságot és a gazdákat a járási szolgabíróságtól Pavle helytartóig. Adáz harcra kerül sor a haladó (ZSPRJ) és a megalkuvó (JUGORAS) két munkásszakszervezet között. A földbirtokosok, a Gazdakör és a hatóság viszont arra törekzenek, hogy teljesen paralizálja a paritásos bizottság munkáját és fokozatosan mellőzze a mindkét munkásszervezetet.

HELYTALLTAK AZ ÖSSZETETT KÜZDELEMBEN

1938. május 19-én Đura Hadnađev, a JFOSZ titkára a Királyi Báni Hivatal VI. ügyosztályához fordult, hogy a topolyai járásban a paritásos bizottságokat aktivizálják. Erre a felterjesztésre azért került sor, mert a csantavériek többször interveniáltak.²⁸

A tanácssteremben június 6-án összeült a paritásos bizottság. Az előljáróság részéről jelen volt Fülöp Péter községi bíró és Maksim Vrsajkov községi jegyző. A gazdákat Kozma Péter és Oszvár István, a munkásokat pedig Hajagos Boldizsár és Tóth Péter képviselték.²⁹

A megjelent földmunkások azonban a JUGORAS szervezetének képviselői voltak. Ez is azt bizonyítja, hogy Csantavéren már ekkor létezett a kormány által támogatott földmunkás-szakszervezet. Összejöveteleiket a Zöldfa kocsmában tartották. A szervezet élén Huszár József állt, míg a titkári teendőket Szalkai Ferenc végezte.³⁰ A JUGORAS megalakításán dr. Szántó Gábor országos kormánypárti képviselő is szorgoskodott.

Jegyzőkönyvileg megállapodtak a minimális munkabéerekről és a munkafeltételekről az 1938. gazdasági évre. Napszám a kukoricakapáláskor 30 dinár élelemmel. Munkaidő 12 óra (5-től 19.00-ig). A cséplési munkálatoknál folyóméterenként 2,75% élelemmel, míg élelem nélkül 3,75%.³¹

A báni paritásos bizottság június 24-én a cséplési munkabéereket 3, élelem nélkül pedig 4%-ra emelte fel.³²

Az osztályharcos szakszervezet azonban nem ismeri el a JUGORAS képviselői által aláírt kollektív szerződést, és ezt a paritásos bizottságot illegálisnak tartja.³³

Barsi Mihály (elnök) és Gruács Gyula (titkár) aláírásával egyenesen a Belgrádban székelő Népjóléti és Közegészségügyi Minisztériumhoz fordulnak, de kérvényünk a Duna bánáság Királyi Báni Hivatalához kerül. Július 8-án Újvidékről értesítik a topolyai járás szolgabíróságát, hogy Csantavéren létezik paritásos bizottság és döntése jogerős. Tehát elismerik a JUGORAS-szal kötött megállapodást.³⁴

SZTRÁJKOLNAK A CSÉPLŐMUNKÁSOK

A Napló 1938. július 12-i száma a következőkről számol be: „A cséplőgép-tulajdonosok és a munkások között a munkabér miatt nézeteltérés támadt. Mindkét fél a báni paritásos bizottsághoz fordult.”

A Reggeli Újság július 16-án arról ad hírt, hogy a cséplőgép munkásai több helyen abbahagyták a munkát és a sztrájk komolyabb zavaroakat okozott.

A sztrájk azért tört ki, mert a cséplőgép-tulajdonosok nem akarták megadni a 3%-ot élelemmel és a 4%-ot élelem nélkül egy métermázsza lefolyó után. E megmozdulás mögött Barsiék csoportja állott.

A JUGORAS-BA KENYSZERÍTIK A MUNKASSÁGOT

A gazdák is kijátsszák és megkerülik a kollektív szerződés pontjait. Nem akarnak írásbeli szerződést kötni, és csak alacsonyabb munkabérekért hajlandók felfogadni a napszámosokat. A községi elöljáróság ezzel kapcsolatban nem hajlandó összehívni a paritásos bizottságot, és a kormány támogatását élvező JUGORAS földmunkás-szakszervezetet támogatja, amely alacsonyabb munkabérékért száll síkra. A fenti helyzetről július 23-án értesítik a Duna bánáság Királyi Báni Hivatalát.³⁵

Július 31-én a munkásotthonban Jurisity Antal Újvidékről beszél az osztályharcos földmunkásoknak. Ismerteti a földmunkásság helyzetét és sürgeti a szervezethez fontosságát. Az összejövetelen negyvenen vettek részt.³⁶

A hatóság végül is augusztus 4-én kihallgatja Barsi Mihályt, Bakos Antal albirót, Kozma Péter gazdát és Tóth Pétert a JUGORAS-ból a paritásos bizottság törvénytelen munkájával kapcsolatban.

Barsi Mihály leszögezi, hogy május 16-án megkötötték velük a kollektív szerződést és megállapították a kapálási béreket. Ez a paritásos bizottság azonban csak rövid ideig működhetett, mert június elején törvényellenesen új alakult. A több mint 100 tagból álló szakszervezet, melyet ő képviselt nem ismeri el a JUGORAS-t és nem akar soraiba lépni.

Bakos Antal, Kozma Péter és Tóth Péter beismerik, hogy a JUGORAS képviselőiből kerültek be a földmunkások képviselői, egyezséget kötöttek az aratási és a cséplési munkálatokra és nem hajlandók új paritásos bizottságot alakítani. Lépjenek be a kívülállók a JUGORAS-ba és akkor minden kérdés magától megoldódik.³⁷

NÉGY-ÖTSZAZ MUNKAST EZERÖTSZAZ MÉTERMAZSA BÚZAVAL MEGKAKOSÍTOTTAK

1938. szeptember 7-én a JFOSZ csantavéri szervezete kérvénnyel fordul a Népjóléti-Közegészségügyi Minisztériumhoz, mert a gazdák nem tartják be a kollektív szerződést és igen sok munkást megkárosítottak. A 440—500 munkás követelése 1500 métermázsza búza. A felsőbb fórumok azonban megállapítják, hogy a csantavéri szervezet nem jogosult arra, hogy a munkásság érdekeit képviselje ilyen esetben. Az esetleges követeléseket a munkások saját maguk intézzék el a munkaadóval. A helyi előljáróság is ezen a véleményen van október 18-án.³⁸

Mégis hosszú huzavona után a kihallgatásra beidézett gazdák beismerik, hogy szabadon egyezkedtek a munkásokkal. Védekezésül azt hozták fel, hogy nem tudták, melyik paritásos bizottság megállapodásához igazodjanak.³⁹

PAVLE HELYTARTÓHOZ FOLYAMODNAK

Az 1939. esztendőben ismét megkezdődik a küzdelem a kollektív szerződés megkötéséért. Az előző évek tapasztalatai alapján egyenesen a Karadorđević család első emberéhez, Pavle helytartóhoz fordulnak március 10-én. Arról értesítik, hogy nem akarják összehívni a paritásos bizottságot a községben, és 1000 métermázsza búzával tartoznak a gazdák. Az eddigi kutatások eredménye azt sejteti, hogy Pavle még válaszra sem tartotta érdemesnek a jogos követelést.⁴⁰

Két nappal később a községi előljárósághoz is fordulnak ezzel az ügygel. Visszautasítják április 6-án azzal az indokkal, hogy a szervezetnek nincs alapszabályzata, és a jövőben nem is válaszolnak kérvényeikre.⁴¹

EGYIKKEL SEM TÁRGYALUNK

A községi előljáróság március 16-án a szolgabíróságnak jelenti, hogy Csantavéren két földmunkásszervezet létezik. Mindkettő azt állítja, hogy ő jogosult a földmunkásság érdekeit képviselni. Mivel egyiknek sincs alapszabályzata, felvetődik a kérdés, hogy tárgyaljunk-e velük.⁴²

A fentiekből világosan látszik, hogy a gazdák nem akarják a paritásos bizottság megalakítását, és most már a JUGORAS-szal sem érdekes tárgyalni. Hiába minden szóbeli és írásbeli reklamáció márciusban és áprilisban.⁴³

Végül is május 4-én megalakul az 1939. évre az új paritásos bizottság. Nagy meglepetésre az osztályharcos szakszervezet által javasolt Kiss Csepregi Lajos és Farkas György helyett Kiss Dadara Vilmos és Bakos Antal kerülnek be. A megválasztottak nem voltak tagjai egyik szervezetnek sem és a képviselő-testület jóvoltából kapták azt a megtisztelést, hogy védjék a munkások érdekeit. A gazdák részéről Utasi Pétert és Forgó Kálmánt jelölték.⁴⁴

Erre a határozatra Gruácsék a legélesebben reagálnak és május 6-án a Duna bánóság Királyi Bán Hivatalához fordulnak. Nem ismerik el a kinevezett munkásokat, mert azok nem tagjai az osztályharcos szakszervezetnek.

A báni hivatal helytállónak tartja a sérelmet, s elrendeli a helyi hatóságnak, hogy hívja össze a földmunkásokat, és egy gyűlésen határoz-
zanak arról, hogy ki képviselje majd a munkások érdekeit.⁴⁵

Ennek a felső határozatnak a szellemében a Központi iskolában június 4-re gyűlést hívnak össze. A felhívásra 150 földmunkás jelent meg. Nagy tetszésnyilvánítással Barsi Mihályt és Gruács Gyulát jelölik. He-
lyetteseik Kiss Csepregi Lajos és Cvitkó József.

A jegyzőkönyvet Somoskövi Antal, Blinka Péter, Virágh Balázs, Kelemen János, Balogh Menyhért, Oravecz Ferenc, Szikora János, Torma István, Csetvei Sándor és Dér János írták alá.⁴⁶

A ZOMBORI UTCATÓL AZ ÖREGSZŐLŐSORIG

1938-ban a JFOSZ csantavéri szervezete új otthonba került. A Zom-
bori utcában Tormás Jánostól bérbé kivett egy szobát.

A rendkívül nehéz feltételek mellett működő szakszervezet legtöbbször magára volt hagyatva. Mégis azt állapíthatjuk meg, hogy követke-
zetesen és hatalmas erővel küzd egész Csantavér földmunkásságának jogaiért.

Kapcsolatokat tart fenn a szomszédos városokkal és falvakkal. Tag-
jai rendszeresen olvassák a haladó Népszavát és a Hidat.

Mayer Ottmár, a Híd felelős szerkesztője a folyóirat 1939. január—
február számában *Földmunkások között* címmel riportot közöl a csan-
tavéri napszámosok életéről, helyzetéről és küzdelméről. Kossa János tollából a márciusi számban megrázó cikk jelenik meg *Évi mérleg* cí-
mel; Oravecz Ferenc múlt évi nyomorúságos keresetét ismerteti benne. Lehetséges az, hogy egy földmunkás 365 nap alatt 3114 dinárt keressen? Naponta 8 dinár 53 parából hogyan lehet biztosítani egy öttagú család mindennapi létszükségletét? És mit adtak mindezért Oravecz és társai: 14—16 órát naponta, verejtéket és reumát. Adták érte izmaikat, idegeiket, gerincüket, szívüket, álmatlan éjszakákat, éhséget; nyomorúságot és fáradtságot:

Ezek az adatok hűen bizonyítják, hogy a csantavéri földmunkások milyen nyomorúságos helyzetben éltek. A munkanélküliség és az alacsony napszám rémisztő feszítő ereje állandóan a fejük felett lebegett. Nem hiába mondták, hogy „Ómoravica, jaj Pacsér, kényeretlen Csantavér”.

A rongyos, éhező, sápadt és beteges Oraveczek azért szervezkedtek, mert mindenáron változtatni akartak sorsukon. Magasabb munkabérrért, rövidebb munkaidőért, földért és igazságosabb társadalmi rendszerért folyt a nagy küzdelem.

A Népszava 1939. október 8-i száma *Demokráciát a Földmunkások Szövetségébe* címmel tudósítást közöl Csantavérről.

Somoskövi Antal és társai követelik a Földmunkás Szövetségtől, hogy teremtsék meg az egységet és vegyék vissza az osztályharcos csoportokat és vezetőket. Ez is bizonyítja, hogy a csantavéri földmunkásság baloldali szárnya kitart az osztályharc mellett, és olyan központi vezetőséget szeretne és akar támogatni, amely a végsőkig kitart a nagy döntő küzdelemben.

1940-ben az utolsó otthona a JFOSZ csantavéri szervezetének Öregszőlősoron volt a Mede János-féle házban. A kis nádfedeles, vert falú, egyablakos, szabadkéményes ház hátsó szobájában azonban még mindig élt a biztató reménysugár.

Igaz, ahogy Somoskövi János, Dér János, Zélicity Lajos és Szalóki József visszaemlékeznek, ebben az időben csak a legbátrabbak maradtak. A vezetőségi ülésre is külön engedélyt kellett kérni. Somoskövi János felesége bátortalanul, de annál nagyobb örömmel egy féltve őrzött tár-
sasképet vesz elő.

A képen mosolygó, derülátó fiatalemberek és lányok láthatók. Vigdalmi estről készült a szőlősori kocsmában. Igaz, hogy hatósági engedély nélkül, de megérte. A térdelő első csoport előtt egy kis tábla látható. A szöveg mellett egy dátum: 1940. Ez az évszám történelmi jelentőségű, mert azt bizonyítja, hogy az 1936 elején megalakult osztályharcos földmunkás-szakszervezet ebben az évben is fennállt és működött.

A csantavéri haladó földmunkásság szakszervezeti mozgalma kiállta a történelem viharát és megteremtette az előfeltételeket a szebb jövő eljövételére. A felvételen mosolygó fiatalok lesznek azok, akik — apáik és anyáik nyomdokain haladva — megvalósítják a régi álmokat és törekvéseket.

A NEMZETEK ÉS NEMZETISÉGEK HALADÓ ERŐINEK ÖSSZEFOGÁSA

Csantavér község területén a húszas évek elején két önkéntes település alakult ki. Novi Žednik (Novi Srb, General Hadžičevo)⁴⁷ nyolc, míg Višnjevac (Dobrovoljačko Selo,⁴⁸ Radivojevićevo)⁴⁹ három és fél kilométerre terül el.

Zentához tartozott a falu közvetlen közelében a harmadik dobrovoljac település, Bačko Dušanovo (Dušanovac).⁵⁰

A csantavéri kommunisták és haladó szellemű fiatalok, 1934—35-től kezdve teremtik meg a szorosabb kapcsolatot a szomszédos településekkel. A környékbeli kis falvak diákjai, egyetemi hallgatói, munkás- és parasztfiai ebben az időben megismerkednek és elkötelezik magukat a haladó mozgalommal. Így az olyan erőt fog képviselni, amely képes lesz arra, hogy teljesen átvegye a fiatal nemzedék és a települések politikai, kulturális és sporttevékenységének irányítását. Az ifjúság mozgolódására a hatóság is felfigyel 1935-től.⁵¹

1936. november 6-án megalakul Novi Žednikben a JKP helyi szervezete, míg General Radivojevićevón 1938 őszén.⁵²

A haladó szellemű csantavéri és a telepesifjúság első nagysikerű és tömeges találkozására 1935 nyarán került sor General Radivojevićevón. A rendszeres kapcsolatok felvételének szükségességét Ilija Lubarda, Stevan Banjanin, Blinky Péter és Virágh Balázs szorgalmazták.

Ilija Lubarda egyetemi hallgató üdvözlő beszédében hangsúlyozta, hogy Vajdaságban a fiataltság — nemzetiségre való tekintet nélkül — nehéz helyzetben van, ezért megjelölt utunk csakis közös lehet.⁵³

Ez a kezdeti együttműködés tovább bővül Novi Žednik és Dušanovac irányába is és 1941 áprilisáig tart. A megtett út rendkívül szerteágazó.

Ilija Lubarda, Lavo Vujić, Stevan Banjanin, Dimitrije Bajalica, Mila Bajalica (General Radivojevićevo), Milutin Morača, Đoko Jovanić, Radovan Pualić (Novi Žednik), Dušan Milić Milan Basta, Dušan Bjelogrić (Dušanovac) és a többiek voltak azok, akik állandóan arra törekedtek, hogy a telepesfalvak és Csantavér politikai, kulturális és sporttevékenysége a testvériség-egység szellemében állandóan terebélyesedjen, izmosodjon a Jugoszláv Kommunista Párt irányvonalával összhangban.⁵⁴

Csantavérről az összekötők Dušanovac irányába Oravec Ferenc, Novi Žednik féle Szabó Ferenc (Szódás), míg General Radivojevićevóval Somoskővi Jánoson keresztül tartották fenn a kapcsolatot.⁵⁵

Szabadka felé is sikerült erős földalatti folyosót kiépíteni. A szálak Varga Sándortól, Ilija Lubardan, Palkovity Ferencen, Loko Crnkovićen keresztül vezetett a városba.⁵⁶

A környékbeli községek közül különösen Topolyával és Adával volt élénk a kapcsolat Gombos Bélán, Sinkovity Józsefen és Bakos Kálmánon keresztül.⁵⁷

Ami az együttműködés fénypontját illeti, külön ki kell emelni az 1938-as képviselőházi választásokat és az 1939. október 15-én Novi Žednikben megalakult Preporodnak Vajdasági Telepesek Művelődési Szövetkezetének szerteágazó és sikeres tevékenységét.

A Preporod élén dr. Milan Bikar csantavéri községi orvos állott. Nem volt kommunista, de kiemelkedő harcos volt a demokratikus-forradalmi törekvéseknek. A vezetőségben ott látjuk Milutin Moračát (titkár) és Stevan Banjanint is.⁵⁸

A szövetkezet célja az volt, hogy felölelje, szervezze és irányítsa a telepés- és a környékbeli falvak haladó szellemű fiataljainak megmozdulásait. A párttagok irányításával ezt a feladatot sikeresen meg is oldotta. A különböző kulturális és sporttevékenységben ott találjuk a csantavérieket is. Így kovácsolódott és erősödött tovább az az egységfront, amelyet a JKP jelölt meg.⁵⁹

A DOLGOZÓ NÉP PARTJANAK JELÖLTJE 600 SZAVAZATOT KAPOTT

1938. december 11-én megtartott országos képviselőházi választások előtt intenzív politikai élet folyt országszerte. Ebben a politikai pezsgésbe a topolyai járás pártjai és választópolgárai is bekapcsolódtak. Különösen novemberben és december elején egymást érték az összejövetelek.

A kormánypárti JRZ járási szervezete dr. Szántó Gábor orvos, nemzetgyűlési képviselő helyett Fodor Gellértet, a horgosi község bíráját jelölte.⁶⁰

Az ellenzék képviselőjelöltjei Jakša Damjanov, dr. Pummer Sándor, Luka Knežević és Nikola Šipovac voltak.⁶¹

Csantavéren és a szomszédos községekben a kommunisták teljes erővel agitáltak Jakša Damjanov szabadkai ügyvéd érdekében. „Aki Damjanovra szavaz, az a dolgozó nép jövőjére szavaz, mert ő a Dolgozó Nép Pártjának jelöltje.”⁶²

A Patócs-vendéglőben, amikor kortesbeszédét tartotta, állandóan zaklatták a JRZ hívei. Beszéde után a karhatalom megvásalva a község házára vitte. Maksim Vrsajkov községi jegyző gúnyosan megkérdezte tőle: „Melegen vagy hidegen akasszunk-e fel?” Erre Damjanov a következőket válaszolta: „Könyörögni fogtok ti még énnekem!” Rövid idő után autóval a topolyai úti téglagyárig vitték, majd elengedték.⁶³

Dr. Pummer Sándor topolyai ügyvéd a Nagykokcsma előtt tartotta beszédét. Ő a Magyar Párt jobbszárnyát képviselte.

Gruács Gyula, a JKP helyi szervezetének titkára megzavarta a felszólalót. „Nekünk munka kell, nem pedig a magyarság!” Topolyáról Sinkovity József és Gombos Béla kommunisták is jelen voltak. Hangsúlyozták, hogy a jövőben gondoskodnak arról, hogy a képviselőjelölt részéről ilyen hangnemeű agitációra ne kerüljön sor.⁶⁴

A telepésfalvakban Milutin Moračával és Ilija Lubardával az élen folyt a választási hadjárat a Dolgozó Nép Pártja jelöltjének győzelme érdekében.

A választás napján rendkívül feszült volt a helyzet. Milutin Morača visszaemlékezése alapján a szavazásokat vezető bizottságok legtöbb helyen csalásokhoz folyamodtak. Több esetben a kommunisták erélyes fellépésére volt szükség. Gruács Gyula az óvodai szavazóhelyen szabályosan kidobta az akadályoskodó rendőrt. Csak egy helyen nem volt visszaélés: ahol dr. Milan Bikar volt a bizottság vezetője.⁶⁵

A Napló 1938. december 13-i számában közli a választási eredményeket a topolyai járásban.

Kormánypárt: Fodor Gellért 11 895 és Nikola Čekić 204 szavazat.

Ellenzék: Jakša Damjanov 853, dr. Pummer Sándor 306, Luka Knežević 3 és Nikola Šipovac 55 szavazat.

A Dolgozó Nép Pártjának jelöltje, Jakša Damjanov Csantavéren 600 szavazatot kapott. Ez az eredmény is azt bizonyítja, hogy Csantavéren, Novi Žednikén és General Radivojevićevón a JKP helyi szervezetei erősek voltak és a különböző politikai akciók során egységesen és sikeresen léptek fel.

ELISMERÉS A JUGOSZLAV KOMMUNISTA PART ÖTÖDIK ORSZÁGOS ÉRTEKEZLETÉN

1936 novemberétől 1937 elejéig Vajdaság területén a kommunisták sorozatos letartóztatására kerül sor.⁶⁶ A nagyarányú lebukás végigsöpör Szabadkán is. Ekkor kerül pl. vizsgálati fogságba Kizur István, akit később háromévi fegyházra ítélnék.⁶⁷

Az állandó zaklatások, házkutatások egész Vajdaságban szédületes méreteket öltöttek. Az előállt helyzet kihatással volt a JKP helyi szervezetére is. Blinka Ferenc, aki hosszú évekig állt a helyi pártbizottság élén, 1937 elején a hatósági üldözés miatt elköltözik Csantavérről és a becsei határba megy.⁶⁸

Ekkor kerül a párt élére Gruács Gyula. Ezt a tisztséget 1941. szeptember 4-ig töltötte be.

A pártbizottság tagjai Blinka Péter, Barsi Mihály, Szabó Ferenc (Szódás), Oravecz Ferenc, Vékony Antal és Virágh Balázs.⁶⁹

A fenti vezetőség névsorából megállapíthatjuk, hogy az osztályharcos földmunkás-szakszervezet élén álló Barsi Mihály a JKP helyi szervezetének vezetőségi tagja is volt, míg Gruács Gyula egyben betöltötte a pártban és a szakszervezetben is a titkári tisztséget.

Az 1936–37-es nagy letartóztatások kihatással voltak az erősebb vidéki kapcsolatok állandó fenntartására. Sok esetben külső segítség nélkül kellett a különböző feladatokat megoldani. A tömegekre gyakorolt hatást és az állandó küzdelmet a földmunkásság szociális kérdéseinek megoldására való törekvése bizonyítja.

Komoly figyelmet fordítottak a párttagság sorainak bővítésére is. Fel kellett készíteni a szinpatizánsokat eszméileg is politikailag a feléltre. Ebben az időben vették fel Somoskői Jánost, Mélykúti Mátyást, Zélicity Lajost, Januskó Ferencet, Rapcsány Antalt, Muci Andrást és Dér Jánost a JKP helyi szervezetébe.⁷⁰

Vajdaság erőteljesebb kommunista szervezettségére és akciókész-ségére nagy hatással volt a JKP 1940 szeptemberében Sremska Kamenicán megtartott hatodik tartományi értekezlete.⁷¹

A betérjesztett jelentés leszögezi, hogy a falun a párt pozíciói megerősödtek. Pozitív példaként említi, hogy az 1938. évi decemberi képviselőházi választásokon Csantavéren a Dolgozó Nép Pártjának jelölje (Jakša Damjanov) 600 szavazatot kapott. Ezzel az eredménnyel az összes jelöltek közül megszerezte az abszolút többséget a faluban.⁷²

A JKP 1940. október 19. és 23. között Zágrábban megtartott, nagy jelentőségű ötödik országos értekezletén — Josip Broz Tito főtitkár beszámolója után — Žarko Zrenjanin, a tartományi pártvezetőség titkára felszólalásában szervezeti kérdésekkel foglalkozott. Többek között rámutatott az 1938-as képviselőházi választásokra is. Megemlítette, hogy a topolyai járás egyik községében a kommunisták által irányított Dolgozó Nép Pártjának jelöltje 600 szavazatot kapott.

Hogyha konkrétan nem is említi Csantavért, világosan látszik, hogy erről a községről van szó. A kongresszusnak beillő értekezleten Žarko Zrenjanin hozzászólása híven igazolja azt, hogy a község kommunistaírnak eredménye figyelemre méltó és ez egyben a legmagasabb szintű elismerést is jelentette.⁷³

Észak-Bácskában 1940-ben egymás után újraszervezik a helyi szervezeteket. Tavasszal például Szabadkán,⁷⁴ nyáron Topolyán,⁷⁵ Csantavéren pedig októberben alakul meg az új helyi pártbizottság.⁷⁶

A körzeti pártbizottság tagjai: Lazar Nešić, Mayer Ottmár és Matko Vuković (Szabadka), Milutin Morača (Novi Žednik) és Bakos Kálmán (Ada) nagy lendülettel szervezik és irányítják a pártmunkát.⁷⁷

Ősszel Mayer Ottmár, Bakos Kálmán, valamint Topolyáról Sinkovics Péter többször is jártak Csantavéren.⁷⁸

Mayer Ottmár jelenlétében Vékony Antal házában megalakult a JKP új helyi pártbizottsága. Ezen az ülésen elemezték az eddigi helyi pártbizottság tagjainak munkáját. Itt felvetődött a kérdés, hogy Blinka Péternek kellene átvenni a szervezet irányítását, de végül is Gruács Gyula kapott bizalmat.⁷⁹

A helyi pártbizottság összetétele: Gruács Gyula (titkár), Szabó Ferenc (Szódás), Blinka Péter, Vékony Antal, Oravecz Ferenc, Virágh Balázs és Kelemen Ferenc.⁸⁰

AZ IFJÚKOMMUNISTÁK HELYI SZERVEZETE

A harmincas évek második felében a kommunisták, a szakszervezet és a haladó szellemű telepesifjúság megmozdulásai komolyan hatottak és befolyásolták a helybeli földmunkásifjúság, szegény mesterlegények és a diákifjúság eszmei-politikai állásfoglalását.

A JKP helyi bizottságának tagjai kezdetben mint sejtvezetők maguk köré gyűjtötték és nevelték az ifjúkommunistákat, majd később Virágh Balázs veszi át a vezető irányítást a szervezetben.⁸¹

A Jugoszláv Kommunista Ifjúsági Szövetség (JKISZ) szervezettségére és széleskörű akciókészségére nagy hatással volt a Nikola Kmezić Novi Žednik-i lakásán 1940 nyarán megtartott első, valamint a december 8-án megtartott második körzeti értekezlet. Az ifjúkommunisták körzeti bizottságában egy csantavéri sem kapott helyet.⁸²

A JKISZ tagjai 1940 őszén a következők voltak Virágh Balázs titkár irányításával: Oravecz Lajos, Löwy Ferenc, Igumánovity Károly, Szabó Sándor, Oravecz Imre, Dér Péter, Csontos Boldizsár, Csontos Péter, Oravecz Péter, Liliom János és Németh Kálmán. A szinpatizánsok száma igen magas.⁸³

BETILTJAK A JUGOSZLAV FÖLDMUNKÁSOK ORSZÁGOS SZÖVETSEGÉNEK CSANTAVÉRI SZERVEZETÉT ÉS A MÁRCIUS 27-I KIALLÁS

A kommunista, ifjúkommunista és a szakszervezeti mozgalom egyre növekvő szervezett illegális és legális akciói miatt a hazai burzsoázia frontális ellentámadásba lendült. A kormány 1940. december 30-án betiltotta a JKP befolyása alatt álló Jugoszláv Egyesült Munkásszakszervezeti Szövetséget, melynek keretében működött a Jugoszláv Földmunkások Országos Szövetségének csantavéri szervezete is 1936 januárjától.

Az URSS betiltása után a JKP Központi Vezetősége és Tartományi Vezetősége kiáltványt adott ki. A JKP KV által kiadott kiáltványt Vajdaságban lefordították magyar nyelvre is és terjesztették. Felhívással fordulnak Jugoszlávia munkásosztályához, hogy szervezzenek tiltakozó sztrájkokat, nagygyűléseket és követeljék a szakszervezeteket betiltó népeellenes rendelet megsemmisítését.⁸⁴

A JKP és a JKISZ körzeti vezetősége Szabadkán 1941. január 3-án részletesen kidolgozta a tiltakozó nagygyűlés és az utcai tüntetések programját. A nagy ellentámadást január 5-re tervezték. Január 4-én és a rákövetkező napokban azonban a JKP és JKISZ körzeti vezetőségének a legnagyobb része lebukott és egészen április 5-ig börtönben volt.⁸⁵

A JKP KV kiáltványa Csantavérrre is eljutott. Kisebb-nagyobb csoportok tiltakoztak Cvetković és Maček népeellenes döntése ellen.⁸⁶

A hatóság és a karhatalom terrorja fokozódik. A helyi rendőrség őrmesterével 1941. január 12-én közlik a főszolgabíró legújabb körlevelét, amelyben a legerélyesebben követeli az illegális szervezkedés mindenfajta gyors felszámolását és a röpiratok terjesztésének megakadályozását.⁸⁷

Március 25-én Bécsben az áruló kormány aláírta a hármas egyezményt. Ezzel nyíltan a fasizmus szolgálatába akarta állítani az országot.

A JKP irányításával azonban március 27-én Belgrádban és az egész ország területén hatalmas tüntetésekre került sor. „Inkább a háborút, mint az egyezményt! Inkább a sirt, mint a rabságot!” jelmondatoktól visszhangzó és tiltakozó fővárosi tömegben ott volt Oravec Lajos⁸⁸ és Milutin Morača is.⁸⁹ A kommunistáknak és a haladó erőknek ez volt az utolsó nagy seregszemléjük az áprilisi fasiszta támadás előtt.

FORRASMŰVEK, OKMANYOK ÉS VISSZAEMLEKEZÉSEK

1. Blinka Ferenc, Blinka Péter és Curnovity Antal visszaemlékezése.
2. Népszava, 1936. január 26.
3. Csantavér község előljárósága, 1936. január 29., III/275.
4. Népszava, 1936. március 15.
5. Népszava, 1936. március 15.; Jugoszláv Földmunkások Országos Szövetségének csantavéri szervezete, 1936. március 17.; Blinka Ferenc és Visnyóvszki János visszaemlékezése.
6. Népszava, 1936. március 15.
7. Jugoszláv Földmunkások Országos Szövetségének csantavéri szervezete, 1936. március 17.
8. Csantavér község előljárósága, 1936. január.
9. Uo. 1936. április 2.
10. Csantavér község képviselő-testülete, 1936. április 4., XI. főkönyv, 197—198 oldal.
11. Népszava, 1936. május 3.
12. Csantavér község előljárósága, 1936. május 7.; Népszava, 1936. május 24.
13. Csantavér község előljárósága, bizalmas, 296/1936. május 18.
14. Népszava, 1936. április 19., május 1.
15. Híd, 1939. január—február; Blinka Ferenc, Blinka Péter, Kiss Csepegi Lajos, Zélti Lajos, Palkovity Ferenc és Kecsenovity Péter visszaemlékezése.
16. *Komunistička partija i revolucionarni radnički pokret u Vojvodini 1919—1941*. II. Novi Sad, Sremski Karlovci, 1971, 208—211.
17. Topolyai járás főszolgabírórsága, bizalmas, 1773/1936. december 3.
18. Csantavér község előljárósága, bizalmas, 1094/1936. december 15.
19. Uo. 1026/1936. november 30.
20. Uo. 994/1936. november 27.
21. Blinka Ferenc visszaemlékezése.
22. Csantavér község előljárósága, bizalmas 235/1937. március 9.
23. Topolyai járás szolgabírórsága, bizalmas 305/1937. március 28.
24. Csantavér község előljárósága, bizalmas 235/1937. április 7.
25. Uo.
26. Danilo Kecić: *Osztályharcok Vajdaságban 1918—1941*. Forum, Újvidék, 1970.
27. *A forradalmi munkásmozgalom Szabadkán, 1918—1941*. Szabadka, 1975. IV. 35.
28. Vajdasági Levéltár, Karlóca, Duna bántáság Báni Hivatala, VI. osztály, 21261/1938.
29. Csantavér község előljárósága, 1938. június 6.
30. Jugoszláv Munkásszakszervezet (JUGORAS) csantavéri szervezetének beadványa Csantavér község előljáróságához, 1938. május.
31. Csantavér község előljárósága, 1938. június 6., 2582/1938.
32. Vajdasági Levéltár, Karlóca, Duna bántáság Királyi Báni Hivatala, VI. osztály, 23774/1938.
33. Uo. VI. osztály, 31252/1938.
34. Uo.
35. Uo. 32790/1938.
36. Csantavér község előljárósága, I/5727, 1938. augusztus 1.
37. Vajdasági Levéltár, Karlóca, Duna bántáság Királyi Báni Hivatala, VI. osztály, 32790/1938.
38. Uo. VI. osztály, 50426/1938; A Szocialista Forradalom Vajdasági Múzeuma, Újvidék; levéltári és dokumentációs osztály, 20551.
39. Csantavér község előljárósága, 8524/1938. november 5.
40. Vajdasági Levéltár, Karlóca, Duna bántáság Királyi Báni Hivatala, VI. osztály, 15285/1939.
41. A Szocialista Forradalom Vajdasági Múzeuma, Újvidék; levéltári és dokumentációs osztály, 20551.
42. Uo. 20551, 223. felvétel.
43. Uo. 20551, 228. felvétel.
16961/1939, 19514/1939.
44. Csantavér község képviselő-testülete, 1939. május 4., XII. főkönyv, 109.
45. Vajdasági Levéltár, Karlóca, Duna bántáság Királyi Báni Hivatala, VI. osztály, 21625/1939.

46. Csantavér község előljárósága, 3480/1939. június 4.
47. Csantavér község képviselő-testülete, 8638/1930. március 8., IX. főkönyv, 366—367.
48. Csantavér község képviselő-testülete, 155/1923. október 27., VIII. főkönyv 57—58.
49. Csantavér község képviselő-testülete, 8104/1930. november 15., IX. főkönyv, 419.
50. Csantavér község képviselő-testülete, 577/1931. február 17., IX. könyv, 456.
51. Csantavér község előljárósága, 122/1937. február 12.
52. Radovan Pualić: *Svetlost na pustari*. Subotica, 1962, 58—59.
53. Blinka Ferenc és Blinka Péter visszaemlékezése.
54. Pero Damjanović: *Politički aktivnost i uticaj kulturne zadruga vojvodanskih naseljenika „Preporod”*. Zadrugni arhiv, 4. sz., Novi Sad, 1956, 121—127; Radovan Pualić: I. m. 89.
55. Blinka Péter, Blinka Ferenc, Somoskői János és Szabó Ferenc visszaemlékezése.
56. Somoskői János és Palkovity Ferenc visszaemlékezése.
57. Blinka Péter, Gruács Gyuláné és Oravecz Ferencné visszaemlékezése.
58. Vajdasági Levéltár, Karióca; A Földművevesszövetkezet Szövetsége, Žednik, 1939.
59. Dr. Milan Bikar: *A nagy humanista életútja*. Topolya, 1972, 25.
60. Napló, 1938. november 3.
61. Uo.
62. Brindza Károly: *Mondd el helyettem, elvtárs . . .* Újvidék, 1971, 47.
63. Zéltly Lajos visszaemlékezése.
64. Somoskői János visszaemlékezése.
65. Radovan Pualić: I. m. 94—96. ;
66. A Szocialista Forradalom Vajdasági Múzeuma, Újvidék; dokumentációs osztály, 6749, 7060, 15172, 20045.
67. Kolozsi Tibor: *Erzsébetlaktól a Maglajig*. Életjel Miniatűrök 23. Szabadka, 1972, 241.
68. Blinka Ferenc visszaemlékezése.
69. Blinka Ferenc és Blinka Péter visszaemlékezése.
70. Somoskői János, Dér János, Zéltly Lajos és Blinka Péter visszaemlékezése.
71. A Szocialista Forradalom Vajdasági Múzeuma, Újvidék; dokumentációs osztály, 12362.
72. Dr. Danilo Kecić: *A forradalmi munkásmozgalom Szabadkán*. Szabadka, 1975. IV. 354.
73. Uo. 384.
74. Milan Dubajić: *Organizacija KPJ i SKOJ-a u Subotici 1941*. Separat iz Zbornika Vojvodine 1941. Novi Sad, 1967, 312.
75. Brindza Károly: I. m. 64.
76. M. kir. szegedi V. csendőrkerület — csantavéri gy. örs. 123. bün. 1941. szeptember 18.
77. Milan Dubajić: I. m. 312.
78. Urbán János: *Haláltépett élet*. Életjel Miniatűrök 25. Szabadka, 1973, 71.; Gruács Gyuláné, Oravecz Ferencné és Blinka Péter visszaemlékezése.
79. Gruács Gyuláné és Blinka Péter visszaemlékezése.
80. Blinka Péter és Szabó Ferenc visszaemlékezése.
81. Blinka Ferenc, Blinka Péter, Löwy Ferenc, Oravecz Lajos és Igumánovity Károly visszaemlékezése.
82. Radovan Pualić: I. m. 153—154.
83. Löwy Ferenc, Oravecz Lajos, Igumánovity Károly, Szabó Sándor és Liliom János visszaemlékezése.
84. A Szocialista Forradalom Vajdasági Múzeuma, Újvidék; dokumentációs osztály, 18695.
85. Milan Dubajić: *Organizacija KPJ i SKOJ-a u Subotici 1941*. Separat iz Zbornika Vojvodine 1941. Novi Sad, 1967, 312—313.
86. Urbán János: I. m. 74.; Somoskői János és Dér János visszaemlékezése.
87. Csantavér község előljárósága, bizalmas 13/1941. január 13.
88. Oravecz Lajos visszaemlékezése.
89. Radovan Pualić: I. m. 163.